Ks. dr hab. Artur Żuk
KU Eichstaett-Ingolstadt – Niemcy

„Ołtarze” wspólnoty małżeńskiej i rodzinnej: innowacyjny model duchowości

Zakłada się często, iż duchowość małżeńska i rodzinna, szczególnie w przypadku osób wierzących, zawiera wymiar emocjonalny i poznawczy, wykorzystywane do kształtowania ich codziennego życia. Przyjmuje się także, że owe zasoby w znacznym stopniu wspierają zdolności i motywują gotowość małżonków do pozytywnego przeżywania różnych doświadczeń życiowych, a nawet pogłębiają życiowe zadowolenie¹.

Te wzmacniające człowieka procesy przenoszą się niemalże naturalnie na własne, humano-ekologiczne środowisko małżeństwa i rodziny, aby następnie stać się zasobem szerszym, wzbogacającym cały kontekst życia małżeńsko-rodzinnego, a więc

- Projekt Pięć Ołtarzy
- Ołtarz relacji z Bogiem
- Ołtarz dialogu
- Ołtarz intymności
- Ołtarz socjalny
- Ołtarz apostołstwa
- Obiekt i cel badań
- Perspektywy

1 C. Zwingmann, H. Moosbrugger, D. Frank, *Religiöse Orientierung und ihre Bedeutung für den Zusammenhang zwischen Religiosität und Lebenszufriedenheit*, „Zeitschrift für Pädagogische Psychologie” 5 (1991) Heft 4, s. 285–294.

dotykający także kompleksowych struktur społecznych. Bazując na tych przesłankach, postanowiono zbadać, na ile owe religijno-duchowe komponenty życia małżeńsko-rodzinnego oddziałują na kontekst społeczny, szczególnie w praktyce Kościoła katolickiego. Przeprowadzono badania, w których pytano o związki między duchowością małżeńską i rodzinną a wymiarami psychologiczno-społecznymi, takimi jak zadowolenie z życia oraz chrześcijańska samorealizacja. Podstawa badań empirycznych, przeprowadzonych na rodzinach polskich i niemieckich, zostanie przedstawiona jako innowacyjny projekt dotyczący duchowości małżeńskiej i rodzinnej, którego centrum stanowi pięć komponentów, konstytutywnych dla chrześcijańskiej, zorientowanej przyszłościowo duchowości małżeństwa i rodziny. Chodzi tu o pięć uniwersalnych wymiarów duchowości, a więc o: relację z Bogiem, dialog we wspólnocie, intymność oraz wymiar społeczny i wymiar apostołsko-misyjny. Ten czysto teoretyczny model został poddany badaniu empirycznemu w celu uzyskania wniosków zarówno praktycznych, jak i służących dalszemu rozwojowi przesłanek dla teologii pastoralnej i teologii duchowości chrześcijańskiej. Należy podkreślić, że punktem wyjścia do przeprowadzenia tych badań była znana od kilku lat w Polsce metoda towarzyszenia małżeństwom i rodzinom katolickim, zwana Ruchem Trzech Ołtarzy², która jednak okazała się metodą duchowości zbyt inkluzywistyczną. Została ona uzupełniona o nowe elementy na podstawie przeprowadzonych badań empirycznych.

1. Projekt Pięć Ołtarzy

Poprzez pełne zaufania sakramentalne „tak” małżonków otwierają się dla nich – i tylko dla nich – nowe szczególne obszary życia, także duchowego, które przez Sobór Watykański II są nazywane „ich własną duchowością”. Te „obszary” czy też „pola” życia i działalności małżeństwa i powstającej rodziny można określić jako Pięć Ołtarzy: ołtarz relacji z Bogiem (modlitwy), ołtarz dialogu (wspólnota życia), ołtarz intymności (życia seksualnego), ołtarz socjalny (budowy społeczeństwa) oraz ołtarz apostołski (misyjny). Celowe użycie terminu „ołtarz” nie jest jedynie ukłonem w stronę wspomnianego już Ruchu Trzech Ołtarzy, gdyż ma za zadanie ukazać głębszy wymiar

2 Np.: http://www.magazynfamilia.pl/artykuly/Milosc_na_trzech_oltarzach,47,54.html

duchowy, powiązany ściśle z pojęciem „ołtarza” (łacińskie *altaria* – miejsce spalania ofiar; *adolare* – składać ofiary całopalne; *altus* – wysoki, unoszący się w kierunku nieba)³.

„Ołtarz” zawiera w sobie zatem pojęcie „obszaru” i „pola”, co pozwala na lepsze zrozumienie wymiaru zarówno społecznego, jak i duchowego, nieograniczonego do jednej statycznej definicji z zakresu socjologii czy geografii. W tej innowacyjnej i zorientowanej praktycznie koncepcji chrześcijańskiej duchowości małżeństwa i rodziny chodzi także o włączenie elementów nowej ewangelizacji, które otwierają wspólnotę małżeńską i rodzinną na pierwsze, najbliższe społeczne przedpole życia i świadectwa, prowadząc dalej ku wspólnocie apostoelskiej Kościoła, w której mogą one wypełniać swoją własną misję, budując nowoczesny ruch chrześcijańskich małżeństw i rodzin. Ewentualni przyszli członkowie takiego ruchu będą oczywiście próbowali we własnym życiu wcielać naukę Kościoła o małżeństwie i rodzinie oraz składać świadectwo takiego wyjątkowego, jak się dzisiaj okazuje, życia. Taki ruch mógłby pogłębić, a nawet na nowo pobudzić uśpione duchowo małżeństwa i rodziny do życia zgodnego z nauką Kościoła, pokazując, że inni potrafią się z takim życiem identyfikować i dzięki pogłębianiu duchowości małżeńskiej i rodzinnej żyją szczęśliwie. Nie oznacza to absolutnie ślepego naśladownictwa obcych innych duchowości, np. kapłańskiej czy zakonnej, ale raczej wchodzenie w głębsze wymiary własnej duchowości – małżeńskiej i rodzinnej. Taka kompleksowa duchowość mogłaby motywować małżonków i rodziny do kreatywnego rozwoju codziennej pielęgnacji i umacniania wielowymiarowej wspólnoty małżeńskiej i rodzinnej, czyli tzw. „*communio personarum*”⁴, o którą tak wytrwale apelował św. Jan Paweł II. Propozycja ta jednak dotyczy zawsze obojga małżonków, nie jest możliwa jedynie dla jednej strony. Sama idea takiego ruchu, albo precyzyjnie mówiąc, takiej koncepcji duchowości małżeńskiej i rodzinnej, zawsze dotyczy obojga małżonków lub rodziców. Wyłącznie jednostronne zaangażowanie w taki projekt oznaczałoby zaburzenie jego istoty, wskutek czego nie dochodziłoby do budowy „*communio personarum*”. Koncepcja wspólnotowej, chrześcijańskiej duchowości małżeńskiej i rodzinnej zorientowanej ku przyszłości zawsze musi obejmować całą wspólnotę życia. Konkretyzować się będzie taki projekt nie tylko

3 *Lexikon für Theologie und Kirche*, Freiburg 2006, t. 1, kol. 434–439.

4 Termin ten, odniesiony do małżeństwa i rodziny, pochodzi z kompleksowej „teologii ciała” Jana Pawła II.

w uwzględnieniu indywidualnych charakterystyk obojga osób lub całej rodziny, ale przede wszystkim w spojrzeniu na ich wymiar kognytywny, emocjonalny i behawioralny. Tylko w takim całościowym kontekście życia można stosować ów projekt duchowości i aplikować wszystkie Pięć Ołtarzy, gdyż jedynie uwzględniając wszystkie komponenty, uzyskamy pełen obraz tej wyjątkowej koncepcji duchowości chrześcijańskiej.

1.1. Ołtarz relacji z Bogiem

Przy tym Ołtarzu wewnętrznej, osobistej i intymnej relacji z Bogiem małżonkowie najpierw ugruntowują, rozwijają i umacniają swoją osobistą relację z Bogiem, a następnie odkrywają jej wspólnototwórczą rolę, przenosząc ją na wspólną duchowość, wzajemne stawanie przed Bogiem i wzmacnianie relacji wspólnotowej z Chrystusem. Małżonkowie bardzo świadomie i wspólnie zapraszają we wzajemnej modlitwie Chrystusa do ich wspólnoty życia, prosząc Go o „współdziałanie” we wszystkich wymiarach ich pożycia. W ten sposób odkrywają i uświadamiają sobie obecność Boga we wszystkich obszarach życia małżeńskiego i rodzinnego. Ołtarz ten prowadzi do interpersonalnego, wertykalnego spotkania człowieka z Bogiem, a przez Niego także mocniejszego i bardziej świadomego spotkania człowieka z człowiekiem w horyzontalnym przeżywaniu „communio personarum”. Ogromną rolę grają tutaj nie tylko osobista modlitwa i indywidualne metody kontemplacji⁵, lecz przede wszystkim wspólnotowe formy duchowości, jak dzielenie się Słowem Bożym, wspólna medytacja, wspólne przystępowanie do sakramentów świętych, szczególnie pojednania i eucharystii. Symbolem tego pierwszego Ołtarza może być rzeczywisty ołtarz domowy, krzyż, obraz, figura, wokół której małżonkowie i cała rodzina gromadzą się na wspólną modlitwę.

1.2. Ołtarz dialogu

Ten Ołtarz można też nazwać ołtarzem wspólnoty albo nawet wspólnych posiedzeń, gdyż przy nim małżonkowie poprzez komunikację i dialog ugruntowują, rozwijają i umacniają swój dożywotni związek. Uczą się przy nim bycia

5 E. Möde, Ch. Zimmermann, *Spiritualität des Betens. Empirische Gebetsforschung*, „Glaube und Ethos”, t. 11, Lit-Berlin 2011.

razem, wzajemnego szacunku w rozmowie, wzajemnego słuchania, komunikują swoje problemy, obserwacje, uwagi, potrzeby i oczekiwania. Obdarowują się wzajemnie czasem i uwagą, jaką poświęcają rozmowie. Wspierają się we wspólnym pokonywaniu codzienności, zarówno osobistej, rodzinnej, jak i zawodowej. Szczególną uwagę poświęcają partnerowi i rodzinie, aby praca zawodowa czy kariera nie stały na pierwszym miejscu, odsuwając tym samym sprawy małżeńskie i rodzinne na dalszy plan. Symbolem tego drugiego Ołtarza może być stół, przy którym cała rodzina, wszystkie pokolenia, gromadzą się nie tylko na wspólnie przeżywane posiłki, ale właśnie na bycie razem, wzajemne słuchanie, rozmowę, dialog i wszelaką komunikację.

1.3. Ołtarz intymności

To dla małżonków najbardziej osobisty Ołtarz, którego może symbolizować łożo małżeńskie. Przy tym ołtarzu małżonkowie ugruntowują, rozwijają i umacniają swój związek poprzez wzajemne dzielenie się miłością, która przyjmuje wyjątkowo intymną postać w gestach czułości cielesnej. Punktem centralnym tego Ołtarza jest niejako dwustronna świadomość małżonków, która polega z jednej strony na obdarowywaniu partnera sobą, a z drugiej na przyjęciu obdarowania od partnera. Ta cecha tworzy szczególną charakterystykę małżeńskiej „*communio personarum*”, która nie wyraża się jedynie w płodności, ale o wiele bardziej w *konkretywnym charakterze* aktu małżeńskiego, który nie redukuje się tylko do uniesień cielesnych, ale otwiera na wielowymiarowość osoby, jej potrzeby, ograniczenia, pragnienia i obawy. Przy tym intymnym Ołtarzu małżonkowie odkrywają, że poprzez sakramentalne „tak” ich wzajemna czułość cielesna bierze udział w przekazywaniu stwórczej miłości Boga, czyli wspólnie wypełniają ich niezwykle bogate i kompleksowe konkretywne powołanie.

1.4. Ołtarz socjalny

Przy tym, czwartym już, Ołtarzu, który symbolizuje najbliższe środowisko rodzinne, sąsiedzkie, krąg przyjaciół, małżonkowie ugruntowują, rozwijają i umacniają swoje kompetencje społeczne, wypływające z właściwej małżonkom sakramentalnej łaski stanu, oraz z przyrzeczenia, jakie złożyli sobie i Panu Bogu podczas udzielania sobie sakramentu małżeństwa, a mianowicie

świadomego przyjęcia odpowiedzialności za środowisko życia, za swój mikro- i makroświat. Rytuał sakramentu małżeństwa w języku niemieckim zawiera dodatkowe, specjalne pytanie celebransa o gotowość narzeczonych do przyjęcia na siebie tej właśnie, społecznej odpowiedzialności⁶.

Oczywiście chodzi tu w przede wszystkim o świadome budowanie dojrzałych relacji społecznych we wspólnocie rodzinnej, która jest nazywana podstawową komórką społeczną. Następnym krokiem do wzmacniania kompetencji socjalnych będzie wyjście na zewnątrz, ku dalszej rodzinie, sąsiadom, znajomym, przyjaciołom, aby tam dawać świadectwo chrześcijańskiego życia małżeńskiego oraz wprowadzać potomstwo w kolejne obszary życia lokalnej społeczności, polityki, narodu, kultury, patriotyzmu, ekologii itd. Dzięki temu procesowi małżonkowie i rodziny odkrywają i uświadamiają sobie na nowo, że dzięki chrześcijańskiej duchowości małżeńskiej i rodzinnej Bóg jest obecny także w relacjach społecznych, podtrzymywanych i rozwijanych przez rodzinę, jak i we wszystkich społecznych strukturach, które stają się elementem wzmacniania kompetencji społecznych samych małżonków, jak i ich potomstwa. Właśnie tę boską obecność ucieleśniają chrześcijańscy małżonkowie i ich rodziny we wszystkich środowiskach społecznych, w które świadomie, z głębokim przekonaniem się angażują, i w których składają świadectwo swojego duchowego życia..

1.5. Ołtarz apostołstwa

Przy tym, piątym już, ołtarzu, który utożsamia chrześcijańskie świadectwo życia małżonków, członkowie rodziny ugruntowują, rozwijają i umacniają swoje kompetencje apostołskie i misjonarskie, które wypływają bezpośrednio z ich osobistego doświadczenia wiary, przekonań, systemu wartości oraz chrześcijańskiego światopoglądu, jak i z sakramentalnego przyrzeczenia o przyjęciu na siebie odpowiedzialności za apostołski wymiar życia w Kościele⁷.

Owo misyjne świadectwo życia z piątego Ołtarza stanowi jednocześnie zasadniczy element nowej ewangelizacji, który można by opisać znanymi z różnych dokumentów kościelnych słowami: „Świat potrzebuje świadków, a nie

6 Rytuał sakramentu małżeństwa dla krajów języka niemieckiego: *Die Feier der Trauung in den katholischen Bistümern des deutschen Sprachgebietes*, Freiburg 1993, s. 38.

7 *Die Feier der Trauung...*, dz. cyt., s. 38

jedynie nauczycieli”⁸. Szczególnie przy tym Ołtarzu małżonkowie i rodziny mogą na nowo odkrywać prawdę o swoim wyjątkowym powołaniu, które staje się integralną częścią misji Kościoła. Uobecnia on także fakt, iż nie tylko duchowieństwo i osoby konsekrowane, ale także małżonkowie, rodzice i rodziny stanowią część konstytutywną misyjnego posłannictwa całego Kościoła. Apostolat małżeński i rodzinny dowodzi także ogromnej godności osób świeckich, które poprzez wypełnianie ich własnego powołania misyjnego wpisują się w poszukiwanie woli Bożej, które jest głównym powołaniem całej wspólnoty kościelnej. Świadome i aktywne zaangażowanie się małżonków w rozwój ich własnej duchowości, opartej o oblubieńczą miłość małżeńską, owocuje nie tylko wzmocnieniem ich mikrowspólnoty małżeńskiej i rodzinnej, ale także przeniesieniem tej wewnętrznej dynamiki na ogólną misję makrowspólnoty całego Kościoła. To przełożenie pomaga chrześcijańskim małżonkom w głębszym i bardziej intensywnym przeżywaniu ich miłości oblubieńczej, w której uobecnia się miłość Chrystusa do swojego Kościoła. Właśnie w ten sposób małżonkowie odkrywają na nowo obecność Chrystusa i Jego miłości w ich własnej miłości, budującej ich wspólnotę małżeńską i rodzinną. Ta właśnie oblubieńcza miłość Chrystusa będzie wówczas bardziej widoczna i konkretniej uobecniona w małżeńskiej jedności, która łączy małżonków nie tylko cieleśnie, ale i duchowo. Dzięki temu duchowemu procesowi małżonkowie wzmacniają swą prawdziwą „*communio personarum*”, przeżywaną we wspólnocie życia i miłości. Brak apostolskiego zaangażowania, czy choćby jedynie zaniedbania w czynnościach misyjnych, zubożają chrześcijański wymiar życia małżonków i czynią całą duchowość modelu Pięciu Ołtarzy praktycznie niemożliwą, gdyż nie istnieje prawdziwa duchowość małżeńska, która ograniczałaby się jedynie do inkluzywnych procesów wewnątrz wspólnoty małżeńskiej czy rodzinnej, bez przełożenia jej owoców na zewnątrz, na wspólnotę społeczną i eklezyjalną. Bez tego ważnego elementu wyjścia na zewnątrz ów kompleksowy model Pięciu Ołtarzy zostałby tak mocno osłabiony, że utraciłby swoje duchowe piękno i całościowy sens praktyczny.

Rezygnacja z zaangażowania w budowę wszystkich Pięciu Ołtarzy lub ich całkowite odrzucenie może doprowadzić do stopniowej destrukcji związku miłości małżonków, a w konsekwencji nawet zagrozić jego istnieniu. Nawet

8 Między innymi w konst. *Gaudium et spes*; adhort. *Evangelii nuntiandi* i adhort. *Christifideles laici*.

jeśli małżeństwo nadal jeszcze będzie „egzystować” formalnie, to już pozbawione chrześcijańskich prerogatyw, prezentując sobą niepokojącą deformację swojej właściwej formy. Właśnie z tego powodu wymagana jest własna wola uczestnictwa w projekcie Pięciu Ołtarzy obu współmałżonków, aby zagwarantować pełny jego obraz. Sami współmałżonkowie powinni zadeklarować chętnie i dobrowolne uczestnictwo we wszystkich duchowych elementach tego projektu:

– wprowadzenie w kulturę codziennego, chrześcijańskiego życia poprzez rytuały wspólnej modlitwy małżonków oraz całej rodziny, z dziećmi. Zadaniem głównym w tym przypadku będzie kreatywne stworzenie miejsca, czy nawet pomieszczenia modlitewnego, umożliwiającego codzienną praktykę wspólnej i indywidualnej modlitwy (rodzaj domowego ołtarza lub miejsca skupienia). Małżonkowie stają się tam niejako „celebransami”, którzy decydują o czasie i formie modlitwy, jak i dbają o regularne życie sakramentalne, zarówno własne, jak i całej rodziny. Uczą się oni osobistego i wspólnego poznawania Jezusa Chrystusa, dostrzegania Jego obecności w modlitwie oraz we wspólnym rozważaniu Słowa Bożego. W ten sposób żywa relacja z Chrystusem staje się punktem wyjścia, warunkiem, metodą i celem udanej chrześcijańskiej duchowości małżeństwa i rodziny opartej o zasadę **communio personarum, wzajemnego obdarowywania się duchowego**.

– w regularnych odstępach czasu (tygodniowych, miesięcznych) uczestnicy omawianego projektu troszczą się odpowiedni czas na dialog małżeński albo rozmowę rodzinną. Podczas tego szczególnego wspólnotowego forum komunikacyjnego omawiane są wszystkie zaszłości życiowe rodziny czy małżeństwa, które miały miejsce od ostatniego takiego spotkania: zarówno osiągnięcia, radości i sukcesy, jak i troski, bólczki i problemy. Naturalnie forum takie nie może nikogo wykluczać, a zatem poruszane są zagadnienia dotyczące wszystkich osób takiej małżeńskiej i rodzinnej „communio”. Celem tych komunikacji jest optymalizacja warunków życiowych zarówno małżeństwa, jak i rodziny, aby umożliwić rozwój „communio personarum” w jej prawdziwie chrześcijańskim sensie. Uczestnicy projektu zachęceni są do tego, aby sami dobierali czas i miejsce swoich rozmów, aby uzyskać jak największą intymność, spontaniczność i otwartość tych duchowych ćwiczeń ku lepszemu owocowaniu tego Ołtarza.

Uczestnicy zobowiązują się także do pielęgnacji i urzeczywistniania najważniejszej cechy „communio personarum”, którą jest zasada wzajemnego

obdarowywania się. Zasada ta dotyczy wszystkich wymiarów życia małżeńskiego i rodzinnego, które w sposób szczególny i bezpośrednio są objęte przez Pięć Ołtarzy, a więc modlitwy, komunikacji, intymnej bliskości małżonków, kompetencji społecznych oraz apostołskich. Wszystkie wymienione komponenty przyczyniają się, o ile są urzeczywistniane w życiu małżeńskim i rodzinnym w życie małżeńskie i rodzinne zgodnie z nauką Kościoła, do osobistego rozwoju duchowego małżonków i ich rodzin. Wówczas żywa relacja z Chrystusem, wierność Objawieniu i chrześcijańskiej Tradycji, jak i postępowanie według nauki Kościoła, szczególnie dotyczącej rodziny, stanie się przyczynkiem do stabilizacji, rozwoju i utrwalania duchowych owoców małżeńskiej i rodzinnej „communio personarum”.

Wreszcie, (jest to otwarcie się małżeństwa i rodziny na dawanie świadectwa), uczestnicy duchowego projektu Pięć Ołtarzy (który może nawet w przyszłości rozwinie się w ruch chrześcijańskich małżeństw i rodzin), zobowiązują się do aktywnego i dynamicznego angażowania się w różne inicjatywy już istniejących ruchów i stowarzyszeń religijnych i kościelnych, zajmujących się stałą formacją społeczną i apostołską. Chodzi tu głównie o grupy i stowarzyszenia, w których małżeństwa i rodziny chrześcijańskie mogłyby świadomie realizować swoją sakramentalną odpowiedzialność za świat i Kościół. Dzięki takim właśnie duchowym przedsięwzięciom, otwierają się niezwykle szerokie horyzonty i nowe szanse dla nowej ewangelizacji w specjalistycznych duszpasterstwach małżeństw i rodzin. Świadectwo życia składane, wobec innych poszczególnych osób, a także małżeństw i rodzin nieobjętych projektem Pięć Ołtarzy to także szansa na tworzenie nowej chrześcijańskiej świadomości życia. Najważniejszą rolę gra tutaj możliwie najlepsze wypełnianie chrześcijańskiego powołania, zarówno małżeńskiego, jak i rodzinnego, które wypływa z życia duchowego, a które konstytuuje proces tworzenia wspólnotowej cywilizacji miłości i życia.

Ta dotychczasowa refleksja, z obszaru zarówno teologii małżeństwa i rodziny, jak i teologii duchowości chrześcijańskiej, a szczególnie praktyczny projekt duchowości małżeństwa i rodziny, zwany tu roboczo Pięć Ołtarzy, pokazały jasno, że potrzebna jest nieustanna korekta oraz pogłębiona analiza w celu ich ulepszenia i dostosowywania do coraz to nowych wymogów nowoczesnego społeczeństwa i przemian samego Kościoła. Zauważalna jest szczególnie potrzeba empirycznego badania, a jednocześnie praktycznego uzupełnienia, które pomogłyby ukazać pełniejszy obraz realnego i konkretnego

wpływu chrześcijańskiej, podjętej zdecydowanie i pielęgnowanej aktywnie duchowości małżeństwa i rodziny na rozwój ich własnych kompetencji społecznych i apostołskich, oraz na mikro- i makroświat ich życia.

Dlatego w kolejnym punkcie naszych rozważań przedstawione zostanie jedno z empirycznych badań, którym objęte zostały rodziny w Polsce i Niemczech. To studium porównawcze nie dotyczyło jedynie ukazania kolejnego teologicznego argumentu potwierdzającego niezastąpioną rolę małżeństwa i rodziny w postnowoczesnym społeczeństwie europejskim. Chodziło w nim przede wszystkim o praktyczne wskazówki dla ewaluacji modelu Pięciu Ołtarzy jako propozycji usystematyzowania i uzupełnienia bogatego już duszpasterstwa rodzin i małżeństw w Kościele katolickim, szczególnie zakresie teologii i praktyki duchowości.

2. Obiekt i cel badania

Przegląd literatury teologicznopastoralnej, zajmującej się tematem duchowości małżeństwa i rodziny jako istotnych zasobów dla duszpasterskiej działalności Kościoła we współczesnym społeczeństwie, zauważa się swoisty brak dotyczący nie tylko badań teoretycznych, dotyczących bezpośrednio teologii duchowości małżeństwa i rodziny, lecz przede wszystkim studiów empirycznych, które dotyczyłyby także roli tej duchowości w kontekście społecznym. Większość z dostępnych wyników badań słusznie dotyczy istotnych aspektów częściowych omawianej problematyki, jednak bez odniesień do chrześcijańskiej duchowości małżeństwa i rodziny.

Pośród tekstów niemieckojęzycznych należałoby wyróżnić dzieło Johannes Stöhr⁹, które stanowi swoiste kompendium wiedzy i nauczania Kościoła na temat duchowości małżeństwa i rodziny, ale nie zawiera wyników badań empirycznych z tego dziedziny. Jeśli chodzi o teologię moralną, wspomnieć trzeba Joachima Piegsa¹⁰, który dostarcza wielu cennych uwag i wskazówek z zakresu teologii duchowości małżeństwa i rodziny w perspektywie sakramentalnej. Podobne studium, jednak z podkreśleniem wymiaru

9 J. Stöhr, *Ehe und Familie im Lichte christlicher Spiritualität. Handbuch kirchlicher Texte*, t. I–III, Bamberg 2000.

10 J. Piegsa MSF, *Ehe als Sakrament – Familie als "Hauskirche". Das christliche Verständnis von Ehe und Familie in den Herausforderungen unserer Zeit*, St. Ottilien 2001.

antropologiczno-moralnego, znajdziemy w pismach długoletniego rektora Papieskiego Instytutu Jana Pawła II dla Studiów nad Małżeństwem i Rodziną przy Uniwersytecie Laterańskim w Rzymie – Livio Melina¹¹, którego badania naukowe bazują zdecydowanie na personalizmie w myśli św. Jana Pawła II. Z szeroko pojętą problematyką apostołatu rodziny zapoznamy się w naukowym dziele teologiczno-socjologicznym pod tytułem *Apostolat und Familie*¹², które podejmuje wprawdzie refleksję nad teologicznym wymiarem duchowości małżeństwa i rodziny, jednak bez kompleksowej analizy danych empirycznych. W podobny sposób, ale z akcentem położonym bardziej na kwestie socjologiczno-etyczne, opisuje problematykę małżeństwa i rodziny inny niemiecki autor – André Habisch¹³, ukazujący jednoznacznie małżeństwo i rodzinę jako bogaty zasób dla społeczeństwa. Jego badania bazują już na danych empirycznych ukazujących wartościowe wskazówki na temat ról, jakie w dzisiejszym społeczeństwie powinny odgrywać chrześcijańskie małżeństwa i rodziny. Problematyki duchowości chrześcijańskiej natomiast dotyczą empiryczne badania naukowe Christiny Zimmermann oraz Erwina Möde¹⁴, które dostarczają niezwykle istotnych wniosków praktycznych dotyczących chrześcijańskiej modlitwy, duszpasterstwa oraz praktyki terapii, nie odnosząc się jednak do tematyki małżeństwa i rodziny.

Empiryczne badania w zakresie katolickiego doradztwa małżeńskiego i rodzinnego prowadzą psychologowie i terapeuci, którzy publikują studia o problematyce terapii par i poradnictwa rodzinnego¹⁵, jednakże nie opisują dokładnie wymiaru duchowości małżeństwa i rodziny.

Znane są także dzieła, oparte na empirycznych badaniach socjologicznych poświęconych przykładowo przemianom form rodzinnych w Niemczech¹⁶, jednakże nie ujmują one ani duchowości, ani religijności, jako faktora naukowego. W szerszej perspektywie można wskazać jeszcze inne prace, które dotyczą poszczególnych aspektów duchowości, jednak nie skupiają się na całości problematyki, która nas interesuje, takich jak np. religijność

11 L. Melina, *Liebe auf katholisch. Ein Handbuch für heute*, Augsburg 2009.

12 *Apostolat und Familie. Festschrift für Opilio Kardinal Rossi zum 70. Geburtstag*, Hrsg. H. Schambeck, Berlin 1980.

13 A. Habisch, *Erfolgsmodell Ehe. Die Magie des Trauscheins – und die Fakten*, München 2004.

14 Ch. Zimmermann, E. Möde, *Spiritualität des Betens. Empirische Gebetsforschung*, „Glaube und Ethos”, t. 11 (2011).

15 www.beratung-aktuell.de oraz www.partnerschule.de (14.10.2011).

16 M. Erler, *Die Dynamik der modernen Familie*, München 1996.

mężczyzn¹⁷ i kobiet¹⁸ albo religijny i duchowy wymiar problemów psychicznych w małżeństwie i rodzinie¹⁹. Istotna dla naszego projektu studium pastoralnoteologicznego okazuje się praca Björna Migge *Spiritualität im Coaching*²⁰, w której zajął się on fenomenem duchowości w coachingu, wskazując wiele praktycznych wskazań do wykorzystania choćby w praktyce poradnictwa dzieci i młodzieży; mogłyby one także uzupełnić i wzbogacić pracę duszpasterską z małżeństwami i rodzinami. Jörg Althammer, były dyrektor Centralnego Instytutu do spraw Małżeństwa i Rodziny w Społeczeństwie przy Katolickim Uniwersytecie Eichstätt-Ingolstadt w Bawarii przeprowadził badania empiryczne dotyczące obszaru socjalno-ekonomicznego teorii polityki rodzinnej²¹. Ten skromny katalog badań naukowych nad rodziną i małżeństwem w perspektywie jej duchowości pokazuje, jak wielkie pole badawcze otwiera się zarówno przed teologami, jak i innymi naukowcami zajmującymi się problematyką małżeństwa i rodziny. A ze względu na fakt, iż autor projektu *Pięć Ołtarzy* jest Polakiem pracującym na terenie Niemiec, należałoby przedstawić także, choćby pokrótce, dorobek polskich autorów specjalizujących się w omawianej dziedzinie.

Podobnie jak w niemieckojęzycznej literaturze fachowej, także u polskich autorów zauważa się swoiste preferowanie wyników badań teoretycznych na niekorzyść badań empirycznych. Nie będzie przesadą, gdy prace o. prof. Kazimierza Lubowickiego²² nazwie się dziełem standardowym, prezentującym wszechstronnie zagadnienia chrześcijańskiej duchowości małżeństwa i rodziny, opartej szczególnie na myśli św. Jana Pawła II, zwłaszcza na jego 153 katechezach środowych, poświęconych małżeństwu i rodzinie, budujących zręby tzw. teologii ciała. Kolejnym ekspertem w tej dziedzinie był ks. prof. Jerzy Bajda²³, któremu poświęcony jest ten tom. Badał on fenomen

17 P.-J. Mink, *Die Religiosität von Männern*, Berlin 2009.

18 A. Reisenberger, *Woman's spirituality in the transformation of South Africa. Religion and society in transition*, vol. 2, Münster 2002.

19 S. Pfeifer, *Spirituelle Deutungen der psychischer Schwierigkeiten – Chancen und Gefahren*, www.seminare-ps.net/Pub/Essays/03_Spiritualisierung_READ.pdf (14.10.2011).

20 B. Migge, *Spiritualität im Coaching. Psychologische Zugänge zur Religiosität und Spiritualität im Beratungsformat Coaching*, „Organisationsberatung – Supervision – Coaching”, vol. 17 (2010), nr 1, s. 37–50.

21 J. Althammer, *Ökonomische Theorie der Familienpolitik*, Heidelberg 2000.

22 K. Lubowicki OMI, *Duchowość małżeńska w nauczaniu Jana Pawła II*, Kraków 2005.

23 J. Bajda, *Rodzina miejscem Boga i człowieka. Wokół zagadnienia integralnego powołania rodziny*, Łomianki 2005.

małżeństwa i rodziny jako przestrzeni spotkania człowieka z Bogiem. W swoich zainteresowaniach naukowych szczególną uwagę poświęcił refleksji teologiczno-duchowej nad integralnością powołania rodziny. Innym, bardziej teoretyczno-interpretatorskim studium nad małżeństwem i rodziną jest zbiór artykułów²⁴, wydany przez Józefa Stałę i Elżbietę Osewską. Jest to pokaźne opracowanie aktualnych, zarówno teologicznych, jak i pastoralnych, pedagogicznych, duchowych i społeczno-demograficznych tematów, dotyczących bezpośrednio interesującej nas problematyki. Autorzy tego tomu powołują się wprawdzie często na wyniki przeróżnych badań empirycznych, jednakże nie relacjonują systematycznie własnych badań z dziedziny chrześcijańskiej duchowości małżeństwa i rodziny.

Należałoby także wspomnieć o podstawowych studia z omawianego zakresu, przeprowadzone pod kątem teologicznym, pastoralnym i duchowym przez ks. abpa Kazimierza Majdańskiego²⁵. Do dzisiaj uchodzi on za w Polsce za Apostoła Rodziny nie tylko jako autor wielu wartościowych prac naukowych na temat rodziny, ale przede wszystkim jako założyciel pierwszego na świecie instytutu naukowego poświęconego w całości tej problematyce. Jak wiemy, Instytut Studiów nad Rodziną w Łomiankach stał się prototypem późniejszego, założonego przy Lateranie w Rzymie przez św. Jana Pawła II instytutu jego imienia, który do dziś otworzył już kilkanaście filii na całym świecie.

Wiele międzynarodowych badań empirycznych nad duchowością, religijnością i sensem życia²⁶ lub duchowością, religijnością i zadowoleniem z własnego życia²⁷ bada wprawdzie przeróżne czynniki z zakresu problematyki życia małżeństwa i rodziny, lecz nie zajmuje się wprost jej duchowością, a tym bardziej teologią duchowości chrześcijańskiej. Już ten niewielki szkic ukazujący dotychczasowe badania empiryczne w dziedzinie chrześcijańskiej duchowości małżeństwa i rodziny podkreśla z jednej strony braki naukowe w tej dziedzinie²⁸, a z drugiej strony uwypukla walor omawianego tu projektu Pięć ołtarzy. Jest on ewaluowanego poprzez empiryczne badania naukowe

24 J. Stala, E. Osewska, *Rodzina – bezcenny dar i zadanie*, Radom 2006.

25 K. Majdański, *Wspólnota życia i miłości*, Łomianki 2001.

26 T. Schnell, *Implizite Religiosität. Zur Psychologie des Lebenssinns*, Trier 2004.

27 B. Heinemann, V. Wörmann, *Psychische Beanspruchung, Lebenszufriedenheit und Religiosität: Beeinflusst Religiosität den Zusammenhang zwischen psychischer Beanspruchung und Lebenszufriedenheit bei Patienten mit psychischen Erkrankungen?*, „Internationale Zeitschrift für Philosophie und Psychosomatik” (2010) nr 1 („Religion und Religiosität”), s. 1–16.

28 B. Sutor, *Defizite in der Ehe- und Familienpastoral*, „Stimmen der Zeit” (2009) nr 4, s. 219–233.

metodą analizy porównawczej, o czym była już wcześniej mowa, które nadają mu zdecydowany charakter innowacyjności, szczególnie w dalszym rozwoju praktyki duszpasterskiej duchowego towarzyszenia małżeństwom i rodzinom chrześcijańskim.

Wydaje się, że właśnie w czasach współczesnych rośnie potrzeba praktycznych modeli i projektów w teologii duchowości, które zostaną przebadane empirycznie pod względem ich faktycznej przydatności w życiu chrześcijan, a nie będą oparte jedynie na przesłankach teoretycznych, choćby nawet wydawały się one bardzo dobre, czy wręcz idealne, i potrzebne. Ta refleksja w sposób jednoznaczny udowadnia, jak istotne było przeprowadzenie empirycznego badania teoretycznego modelu duchowości małżeństwa i rodziny Pięć Ołtarzy. Nie ma on bowiem stać się kolejnym pobożnym życzeniem teologów, lecz realnym narzędziem do zastosowania w małżeństwie i rodzinie.

Omawiany teologiczno-pastoralny model Pięć Ołtarzy, dotyczący chrześcijańskiej duchowości małżeństwa i rodziny, posługuje się symbolicznym językiem liturgii, który uzmysławia nam, iż różne religijne i duchowe zachowania w życiu małżeńskim i rodzinnym są przyjmowane i ofiarowane jako dar małżonków dla Boga i składane są na jednym z pięciu „ołtarzy” (podstawowa zasada „*communio personarum*” – wzajemne obdarowywanie). Owe symboliczno-liturgiczne czynności i dziedziny życia („ołtarze”) są adekwatnym odpowiednikiem teorii, wskazujących na tzw. „przestrzenie społeczne” czy „środowiska” i „wspólnoty”, które odgrywają coraz większą rolę w rozwijającym się w społecznym duszpasterstwie Kościoła²⁹. Owa „przestrzeń społeczna” to oczywiście relacje interpersonalne najpierw w małżeństwie, potem w rodzinie i wreszcie w konkretnym środowisku, takim jak: parafia, miejscowość, szkoła, miejsce pracy itd., albo w jednostce personalnej: znajomi, przyjaciele, wspólnota, inna grupa.

W koncepcji Pięć Ołtarzy wykorzystuje się posiadaną infrastrukturę, która jest niejako naturalnym środowiskiem dla danego małżeństwa i rodziny. Taka przestrzenno-społeczna orientacja małżeństwa i rodziny w omawianym projekcie duchowości stawia jego adresatów w centrum tej przestrzeni jako swoistych jej współtwórców (konkreatorów). Punktem wyjścia takiego modelowego, socjo-przestrzennego duszpasterstwa małżeństwa i rodziny

29 M. Körber, *Sehnsuchtsorte – Kleine Christliche Gemeinschaften*, „Pastoralblatt” 3 (2007), s. 81–85.

jest ich własna infrastruktura życia, z której mogą korzystać i ją przetwarzać, a nie stwarzanie sztucznych i warunków bytowych. Dopiero ich własna infrastruktura życiowa dzięki uczestnictwu w projekcie Pięć Ołtarzy może być świadomie zmieniana, poprawiana i dostosowywana do tempa i potrzeb rozwoju duchowego. Taka forma duszpasterstwa musi więc uwzględniać realne warunki życiowe par i ich rodzin, nie odrywając ich od ich zaufanego środowiska i przestrzeni społecznej. Winna zachęcać ich, by aktywnie ją kształtowali i współtworzyli. Taki proces nie może dokonywać się poprawnie jedynie według niemalże kazuistycznych i empirycznie nieudowodnionych warunków, choćby i najbardziej ugruntowanych teologicznie, jak np. granice parafialne, niedostosowane godziny sprawowanej liturgii, a dzisiaj także osobowość duszpasterza, zmuszająca potencjalnych zainteresowanych do poszukiwań innego księdza. Wymaga to oczywiście dodatkowego zaangażowania się członków rodziny w poszukiwanie pogłębionych treści i ofert, które uruchomią ich wewnętrzny rozwój. Chodzi więc o przestrzeń społeczną, z którą małżonkowie i rodziny będą się identyfikować, którą będą rozumieć i akceptować. Pisał o tym w swoich pracach Bourdieu³⁰. Inny autor – R. Rätz-Heinisch³¹ – akcentuje w tym kontekście ogromne znaczenie zasobów społecznych przestrzeni dla rozwoju duchowości małżeństwa i rodziny, gdyż te zasoby niejako uzupełniają braki i zaspokajają potrzeby na drodze rozwoju duchowego. Właśnie te, socjologicznie opisane przestrzenie życiowe małżeństwa i rodziny stają się w duszpasterstwie specjalistycznym, jakim bez wątpienia jest projekt Pięć Ołtarzy, przestrzeniami duchowo-społecznymi, które w języku symboliczno-liturgicznym można określić za pomocą pojęcia „ołtarz”. „Ołtarzem” jest przestrzeń społeczna, w której żyją małżeństwa i rodziny i w której dokonuje się głęboki rozwój duchowy i religijny.

Autor jest świadomy, iż ten wypracowany teoretycznie i empirycznie projekt duchowości małżeńskiej i rodzinnej, nazwany roboczo Pięć Ołtarzy, nie stanowi modelu perfekcyjnego, pełnego, ale wymaga dalszych badań i naukowej refleksji nad jego ewentualnym rozwojem i wyższą kwalifikacją. Dlatego właśnie, w ślad za przemyśleniami teoretycznymi, została stworzona

30 P. Bourdieu, *Ortseffekte. Das Elend der Welt. Zeugnisse und Diagnosen alltäglichen Leidens an der Gesellschaft*, Konstanz 1997..

31 R. Rätz-Heinisch, *Jugendhilfe und Sozialraumorientierung – eine missverständliche Koalition*, „Unsere Jugend” 5 (2005), s. 206–215.

koncepcja jego empirycznego badania, uwzględniająca różne istniejące w dotychczasowym duszpasterstwie specjalistycznym czynniki, zajmujące się małżeństwem i rodziną (zasoby parafialne, czynniki duchowe, kulturowe i społeczne). Chodzi o wypracowanie modelu najbardziej ogólnego, zawierającego podstawowe i nieodzowne elementy składowe, które zadecydowały o tym, że możemy mówić o spójnym modelu chrześcijańskiej duchowości małżeństwa i rodziny. Co więcej, badania wykazały, że aby w ogóle mówić o jakimkolwiek modelu chrześcijańskiej duchowości małżeństwa i rodziny, powinien on uwzględniać owe pięć przestrzeni życiowych człowieka ujętych symbolicznie nazwie Pięć Ołtarzy.

Właśnie dzięki temu empirycznemu zabiegowi ów projekt nie pozostaje jedynie kolejnym teoretycznym programem, ale jest konkretnym narzędziem specjalistycznego duszpasterstwa małżeństw i rodzin w Kościele katolickim. Badanie empiryczne zakładało, że ów innowacyjny projekt duchowości ma możliwość stać się pomocnym narzędziem dla samych małżeństw i rodzin w wypełnianiu ich właściwej misji w Kościele – swojego własnego powołania. Przebadana wielość propozycji, przedsięwzięć, ruchów i opcji w różnorodnych obszarach życia małżeńskiego i rodzinnego pokazała, że innowacyjny model Pięć Ołtarzy zawiera w sobie teologiczny i duszpasterski katalizator pomocny w doprowadzeniu małżeństw i rodzin, które go wcielają w życie, do tworzenia atmosfery i struktur ku urzeczywistnianiu swojej misji we wszystkich pięciu wymiarach. Zapotrzebowanie na wsparcie duszpasterskie projektu „Pięć Ołtarzy zostało ujęte w kluczu podstawowych funkcji rodziny: religijno-duchowej, prokreacyjno-intymnej, ekspresywno-emocjonalnej, wychowawczo-edukacyjnej oraz ekonomiczno-społecznej. Natomiast formy duszpasterskie, zawarte w omawianym projekcie czerpią ze źródeł teologicznych (historiozbawczych), opartych na modelu podstawowych funkcji urzeczywistniania się Kościoła: koinonia, leiturgia, martyria i caritas, realizowanych zarówno na płaszczyźnie podstawowych wspólnot (np. parafialnej), jak i w innych humano-ekologicznych (przestrzeniach społecznych) środowiskach życia ludzkiego. Zarysowane tu ramy teoretyczne tworzą zasadniczą bazę dla duchowego towarzyszenia (czy wręcz kierownictwa duchowego), zaangażowanym w ten projekt małżeństwom i rodzinom, zarówno w normalnym przebiegu pracy duszpasterskiej parafialnej, jak i w grupach duszpasterstw specjalistycznych, zamykając całość w przejrzystym a zarazem kompleksowym schemacie Pięciu Ołtarzy:

- **Ołtarz relacji z Bogiem**, rozumiany jako najpierw osobista i intymna, a potem wspólnotowa relacja małżonków i rodziny z Bogiem.
- **Ołtarz dialogu**, rozumiany jako wspólnotowa platforma wzajemnego słuchania, zrozumienia i komunikowania się małżonków i wszystkich członków rodziny.
- **Ołtarz intymności**, rozumiany jako wzajemne dzielenie się miłością i radością płynącą z intymności, zarówno na płaszczyźnie uczuciowej, jak i seksualnej.
- **Ołtarz społeczny**, rozumiany jako budowanie relacji społecznych i rozwój ich kompetencji, zarówno we własnej rodzinie, jak i innych przestrzeniach społecznych życia małżonków i rodziny.
- **Ołtarz apostołstwa**, rozumiany jako wypełnienie swojego właściwego powołania poprzez składanie świadectwa i zaangażowanie misyjne w rozeznawaniu i wypełnianiu woli Bożej.

Badanie empirycznie nie ograniczało się jedynie do sprawdzenia funkcjonalności i przydatności poszczególnych cech kolejnych Ołtarzy”. Jego przedmiotem stał się całościowy obraz tej nowej koncepcji duchowości chrześcijańskiej, gdyż wykazano, iż tylko integracja wszystkich pięciu komponentów przynosi oczekiwane owoce rozwoju duchowego małżonków i ich rodzin. Ponieważ model ten został empirycznie przebadany i ewaluowany na podstawie badań rodzin polskich, jak i niemieckich, istnieje możliwość uzupełnienia i wzbogacenia dotychczasowej praktyki towarzyszenia małżeństwom i rodzinom w znanych formach tego kategorialnego duszpasterstwa. Jego autor ma także nadzieję, że nie tylko stanie się on impulsem do rozwoju kolejnych badań naukowych nad chrześcijańską duchowością małżeństwa i rodziny, ale też przerodzi w swoisty styl życia, a nawet przekształci w nowy ruch eklesjalny, odradzający praktyczny wymiar duchowości małżeńskiej i rodzinnej.

3. Perspektywy

Projekt Pięć Ołtarzy, jeszcze niedoskonały i niepełny, jest otwarty na dalsze badania i udoskonalenia. Chodzi tu o swoiste studium pilotażowe. Z pewnością można by się w nim dopatrzyć pewnych metodologicznych deficytów, jednak posiada cechy pracy pionierskiej, pokazując, że badania empiryczne praktycznej teologii duchowości chrześcijańskiej mogą przynieść wiele owocnych

impulsów rozwojowych dla tej dziedziny naukowej. Ankiety stają się w ten sposób swoistym źródłem wiedzy, które nie zostało jeszcze wyczerpane i może, a nawet powinno być nadal analizowane. Praktyczną wskazówką autora jest wskazanie choćby na problematykę terapeutyczną i poradniczą w praktyce Kościoła, ściśle powiązanej z zagadnieniami duchowości małżeństwa i rodziny. Tematyka ta wymagałaby jednak o szerszego podejścia metodologicznego do omawianej problematyki, na co nie pozwalają ramy tego artykułu. Należy mieć nadzieję, że przyszłe badania i studia zarówno nad przedstawionym tutaj projektem Pięć Ołtarzy, jak i innymi innowacyjnymi modelami chrześcijańskiej duchowości małżeństwa i rodziny, przyniosą dalszy rozwój tej jakże istotnej dziedziny teologicznej i pastoralnej. Ta nadzieja jest wielka, gdyż w dotychczasowych badaniach udowodniono, iż nauka Kościoła, często bazująca jedynie intuicyjnie na prawie naturalnym, Objawieniu i chrześcijańskiej Tradycji, ukazuje *Humanam progressionem* człowieka jako zintegrowaną i konkretną osobę w kompleksowym kontekście życia według zasad „communio personarum”. Właśnie ten aspekt staje się tak bardzo oczekiwana odpowiedzią na potrzeby dzisiejszego człowieka, który pragnie aktywnie, kreatywnie i świadomie kształtować przestrzeń humano-ekologiczną swojego środowiska życia, a także dawać świadectwo prawdziwie chrześcijańskiego życia w małżeństwie i rodzinie³².

Konkludując, należy stwierdzić, iż nawet badania empiryczne, choć przynoszą niezwykle cenne wnioski dla rozwoju chrześcijańskiej duchowości małżeństwa i rodziny, to jednak nie dadzą nigdy pełnej perspektywy oceny tej problematyki z oczekiwanym owocem ukazującym najgłębsze i najbardziej intymne wymiary osoby ludzkiej i jej relacji z innymi. Ani badacz, ani czytelnik nie będą w stanie ostatecznie i kategorycznie dotknąć wnętrza istoty ludzkiej. Jednakże badania takie, opisujące rzeczywistość osobistego przeżywania owej kategorialnej duchowości małżeństwa i rodziny, wraz z zaangażowaniem się w przestrzeń apostolskiej działalności Kościoła katolickiego, otwierają wiele nowych horyzontów, ubogacających i wzmacniających duchowo zarówno poszczególne osoby, jak i małżeństwa oraz rodziny.

32 Papież Franciszek listem apost. w formie motu proprio *Humanam progressionem* z 17 sierpnia 2016 ustanowił Dykasterię ds. Integralnego Rozwoju Człowieka, http://w2.vatican.va/content/francesco/pl/motu_proprio/documents/papa-francesco-motu-proprio_20160817_humanam-progression-em.html (19. 01.2017).

Pytanie o sens egzystencji chrześcijańskiej, która powinna być głęboko zakorzeniona w osobistej duchowości, nie omija człowieka, a odpowiedź na nie musi być wypracowana poprzez badanie samego siebie (swoisty rachunek sumienia), osobiste pragnienie oraz wolną decyzję o podjęciu właśnie takiego stylu życia. Wyniki takiego badania i osobistych decyzji człowieka pokazują jednoznacznie, że potrzebna jest nowa wrażliwość, zarówno teologów, jak i praktyków duszpasterstwa, na zagadnienie duchowości zarówno tej osobistej, jak i kategoryalnej – małżeństwa i rodziny. Ewaluacja badań empirycznych i teoretycznych udowodniła, iż istnieje zwiększone zainteresowanie, przynajmniej u większości probantów, problematyką duchowości jako takiej oraz w powiązaniu z życiem małżeńskim i rodzinnym. Większość badanych wypowiedziała się za opcją „więcej” w obszarze dotyczącym duchowości chrześcijańskiej.

Stąd tak wielkie zapotrzebowanie na nową osobistą drogę w duchowości, osobistą decyzję, osobiste „tak”, na osobiste życie „dla”, aby z jednej strony przebadać i rozeznaczyć własne życie, a z drugiej zakorzenić je w głębokiej duchowości, w osobistej, intymnej relacji z Bogiem i innymi ludźmi. A to wszystko tylko po to i aż po to, aby dokonać w życiu prawdziwej, osobistej, chrześcijańskiej samorealizacji³³, czyli wypełnić swoje podstawowe powołanie chrześcijańskie jako stworzenia – a mianowicie rozwinąć w sobie w pełni podobieństwo Bożego, które zostało wpisane w nasze człowieczeństwo w akcie stworzenia.

33 Z przemówienia św. Jana Pawła II, 2 maja 1987 r. w sanktuarium maryjnym Kevelaer, podczas podróży apostolskiej do Niemiec.